

Broedende Gierzwaluwen in de Zwolse wijk Assendorp in 2014-2016

door Reinier Smabers en Daiva Smabers - Grigaite

In 2013 begonnen we met het in kaart brengen van de "giertjes" in Assendorp. Deze wijk dateert uit de 19e eeuw en ligt tegen het centrum van Zwolle naast het NS station. In de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw zijn er ook tellingen gedaan in diverse Zwolse wijken waaronder Assendorp. Met name Han van der Kolk was hiermee bezig en we kregen van hem een overzicht van tellingen uit de jaren 80 in Assendorp met adressen.

Doel

Naast het feit dat Gierzwaluwen tellen een erg leuke bezigheid is, was ons doel tweeledig. Naast inventarisatie ook bijdragen aan bescherming van de soort. Kennis over de nestlocaties en kolonies (aantallen) is de basis voor bescherming. Bijvoorbeeld voor overleg met de gemeente en projectontwikkelaars over compensatie van nestlocaties die verdwijnen.

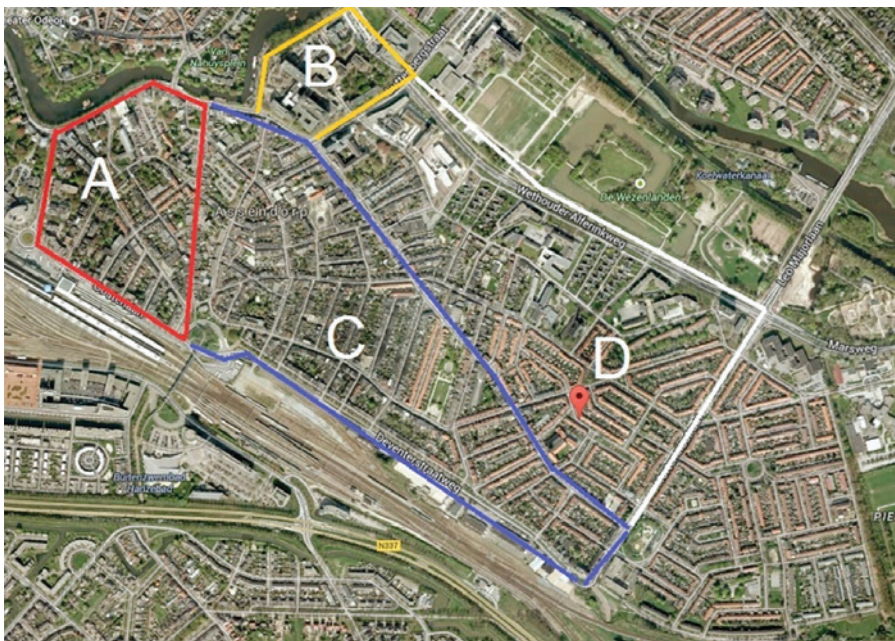
Methode

De wijk Assendorp hebben we onderverdeeld in 4 telgebieden (zie figuur 1). De bedoeling was om systematisch de hele wijk te inventariseren. Dit hebben we voornamelijk 's avonds (na 19.00 uur) en soms in de ochtend gedaan. Onze methode bestond uit 2 delen:

- a) Zoveel mogelijk nestplaatsen vinden op basis van in- en uitvliegers en op basis van roepende vogels na afspelen van geluid. Na het zien van een groep Gierzwaluwen nabij mogelijke nestlocaties wachten we

30-60 minuten om invliegers te ontdekken. In 2014 en 2015 telden we op 22 avonden, in 2016 hebben we dit niet bijgehouden. In een groot gedeelte van het broedseizoen van 2015 en ongeveer de eerste maand van 2016 was het te slecht weer om te tellen. Van invliegers is bekend dat het meestal broedvogels zijn. Op deze manier konden we in ieder geval het minimaal aantal (waarschijnlijke) broedvogels vaststellen.

- b) Tellen van kolonies op basis van gierende vogels boven en rond (waarschijnlijke) broedplaatsen. Een kolonie werd genoteerd per huizenblok, gebouw of adres, afhankelijk van de grootte. Een kolonie kan bijvoorbeeld zijn het GGD gebouw maar ook Groeneweg 36A-70A. Zo onderscheidden we grote en kleine kolonies die ieder jaar meerdere keren werden geteld. Onze manier van kolonies tellen komt overeen met de MUS-telling van Sovon en wordt ook door Keijl (2004) besproken als wellicht de beste optie naast nesten inventariseren.

Figuur 1. Indeling van de wijk Assendorp in 4 telgebieden. A=Stationsbuurt, B= Groot Wezenland, C= Oud en gedeelte Nieuw Assendorp, D= Wezenlanden en stuk Nieuw Assendorp.

In 2016 maakten we naast de "reguliere" inventarisatie van nesten en kolonies ook een vergelijking met de tellingen van Han van der Kolk uit de jaren '80, op basis van een door Han ter beschikking gestelde adreslijst met gierzwaluwnesten.

Onderzoeksgebied

De wijk Assendorp ontstond vanaf 1860 als sociale woningbouw en startte tussen het Wezenland en de Bartjensstraat. Daar bouwde in 1860 het "Zwolsche Departement der Vereniging tot bevordering van Fabrieks- en handelsnijverheid" 20 woningen voor de huur van f 1,- per week. De wijk groeide (oostwaarts) doordat er steeds meer mensen gingen werken bij de "maatschappij tot exploitatie van staats-spoorwegen", de huidige NS. (bron: wiki)

Resultaten

Kolonies en nesten in 2014-2016

	Aantal nestplaatsen	Kolonievogels
2014	75	533
2015	74	431
2016	80	390

Tabel 1. Aantal kolonievogels en nestplaatsen in 2014-2016.

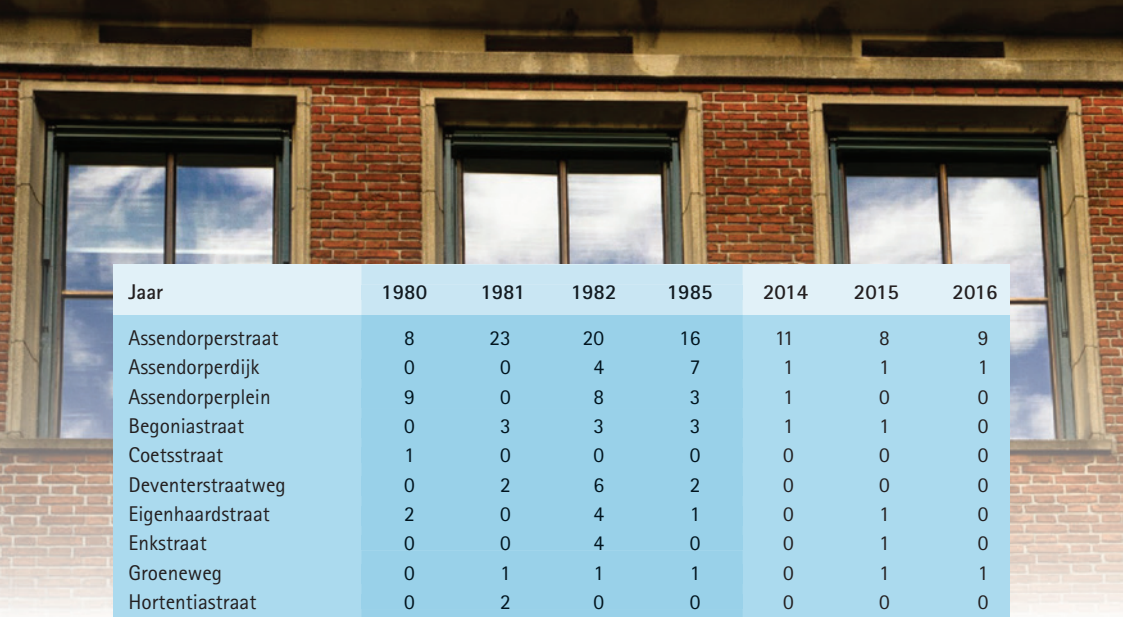
We telden elk jaar ca 70 kolonies. De kolonies waren erg verschillend in grootte, de grootste bestond uit ca veertig vogels en de kleinste uit vier. In 2014 is het aantal kolonievogels vermoedelijk door gebrek aan ervaring over-teld. Het aantal waarschijnlijke nestplaatsen varieerde van 74 tot 80 per jaar.

Gierzwaluw Gebouw GGD in Assendorp. Foto: Reinier Smabers.

Aanhakers zoeken naar nieuwe nestlocaties in de Molenweg. 18-6-2016. Foto: Reinier Smabers.

Jaar	1980	1981	1982	1985	2014	2015	2016
Assendorperstraat	8	23	20	16	11	8	9
Assendorperdijk	0	0	4	7	1	1	1
Assendorperplein	9	0	8	3	1	0	0
Begoniastraat	0	3	3	3	1	1	0
Coetsstraat	1	0	0	0	0	0	0
Deventerstraatweg	0	2	6	2	0	0	0
Eigenhaardstraat	2	0	4	1	0	1	0
Enkstraat	0	0	4	0	0	1	0
Groeneweg	0	1	1	1	0	1	1
Hortentiastraat	0	2	0	0	0	0	0
Irisstraat	1	1	1	0	0	0	0
Van Ittersumstraat	0	0	2	4	2	4	2
Van Karnebeekstraat	0	5	6	7	3	2	2
Lindestraat	0	8	17	8	1	2	0
Molenweg	6	6	23	17	1	1	3
Rozenstraat	0	0	1	1	0	0	0
Sallandstraat	0	1	1	4	1	0	1
Seringenstraat	0	0	1	1	0	0	0
Hertenstraat	1	0	7	5	7	10	11
Oosterlaan	0	3	0	1	3	7	6
Oosterstraat	0	0	8	2	1	2	1
Van Nagelstraat	5	0	0	0	0	0	1
Stationsweg	14	0	14	19	0	0	0
Zeven alleetjes	1	0	0	0	0	0	0
Ziekenhuis De Weezenlanden	0	0	0	1	6	2	1
Totaal	48	55	131	103	39	43	39

Tabel 2. Aantal nestplaatsen van Gierzwaluwen per straat in 1980-1985 en in 2014-2016.

adres	gebouw	1985	2016	Reden afname
Assendorperplein 9	Eureka	3	0	gerenoveerd
Van Karnebeekstraat 125	La Terra	7	2	onbekend
Molenweg 38	Voormalige Kerk	4	0	gerenoveerd
Molenweg 241	Jeruzalemkerk	7	3	gerenoveerd
Stationsweg 2	Buitensociëteit (heden)	15	0	gesloopt

Tabel 3. Vergelijking van hotspots uit 1985 met 2016.

Woonblok met kolonie, Groene Weg 36A - 70A. Foto: Reinier Smabers.

Vergelijking bezette panden in 1980-1985 en 2014-2016

Tabel 2 laat zien welk deel van de bezette panden in 1980-1985 ook in 2014-2016 nog gebruikt werd. Alle adressen zijn bezocht maar in tabel 2 is het totaal aantal per straat weergegeven. In 2014-2016 bleek nog slechts 34% van de panden

in gebruik te zijn ten opzichte van 1982/1985. De tellingen van 1980 en 1981 zijn buiten beschouwing gelaten omdat Han van der Kolk toen een ondertelling aangaf. Op vijf in 1985 belangrijke broedplaatsen (36 nesten) bleken in 2016 nog maar 5 paren te broeden waarvan 3 locaties geheel verlaten bleken (tabel 3).

Juveniele Gierzwaluwen worden gevoed in Hertenstraat 7 op 12-07-2014. Foto: Reinier Smabers.

Maar er zijn ook nieuwe hotspots ontstaan ten opzichte van 1985:

- Oosterlaan 8: 7-10 nestplaatsen onder boei.
- Hertenstraat 7: 7 nestplaatsen in ventilatiegaten die door de bewoner bewust open worden gehouden.
- Dominicanenkerk: minimaal 5 paren in voor de Gierzwaluwen geplaatste nest-en nokpannen.
- GGD gebouw: is gerenoveerd maar er werd op tijd gestopt zodat de Gierzwaluwen weer boven de zonneschermen konden broeden. Heeft een nog groter potentieel.

Discussie

Aantallen in 2014-2016

We zien 3 manieren om onze resultaten te interpreteren:

A Nestplaatsen tellen en bijschatten

In 2015-2016 vonden we 74-80 nestplaatsen. Het is lastig te schatten hoe compleet onze tellingen waren maar we schatten op basis van moeilijk bereikbare achtergevels dat we circa twintig nestplaatsen hebben gemist. Met bijschatten van deze 20 komen we dan op een totale schatting voor Assendorp van 94-100 nesten.

B Alle gevonden nestplaatsen optellen

Als we aannemen dat alle gevonden nestplaatsen (mits nog aanwezig natuurlijk) het jaar erna weer bezet zijn dan komen we op een schatting van 130 nestplaatsen. We vonden 75 nestplaatsen in 2015, daarvan waren er 30 nieuw ten opzichte van 2014. Het "werkelijke" aantal zou dan 105 zijn. In 2016 vonden we 25 nieuwe nestplaatsen. Dan komen we dus op 130 nestplaatsen.

C Uitgaan van het getelde aantal (kolonie)vogels

Een andere methode is uitgaan van het totaal aantal getelde (kolonie)vogels. Daalder (2014) adviseert 45% van het totale aantal getelde vogels als broedend te beschouwen. Wij komen dan voor 2014/2015 op $431+390=821$;

is gemiddeld per jaar 410 vogels. Als we daar 45% van nemen dan zouden er 185 vogels broeden. En dat weer gedeeld door 2 komen we op 92 paren.

Uitgaande van deze 3 interpretaties komen we voor Assendorp tot een schatting van 92-130 paren in 2014-2016.

Vergelijking aantallen met 1985

Han van der Kolk telde alleen nestplaatsen en kwam voor 1982 op 131 en in 1985 op 101 nestplaatsen. Als we dat vergelijken met onze schattingen van 92-130 paren, kunnen we de conclusie trekken dat de populatie in 30 jaar ongeveer even groot is gebleven. Assendorp blijkt in ieder geval nog steeds erg geschikt voor Gierzwaluwen. Er lijken veel meer potentiële nestplaatsen te zijn dan er daadwerkelijk bezet zijn. Er moet dus een andere voorwaarde zijn die groei van de populatie tot boven circa 130 paren beperkt. Nu we dit allemaal zo opschrijven voelen we weer nieuwe energie opkomen om onszelf te toetsen in het gierzwaluwseizoen 2017.

Verspreiding

De herkartering van de uit de tachtiger jaren bekende broedplaatsen geeft een goed inzicht in wat er gebeurt in een oude wijk. Oude broedplekken verdwijnen en nieuwe verschijnen met gemiddeld 2% per jaar.

Bescherming

Hoewel het aantal nestplaatsen de populatieomvang waarschijnlijk niet beperkt in Assendorp, blijft het van belang minimaal de nestplaatsen te kennen en te beschermen. Zo kon al bij diverse locaties succesvol compensatie worden gerealiseerd cq afgedwongen:

- Voormalige Moskee Coetstraat; tien nieuwe nestkasten geplaatst door de opdrachtgever (hier moest de RVO aan te pas komen),
- GGD gebouw; behoud van nestplaatsen doordat situatie ongewijzigd bleef na renovatie,

Gierzwaluw. Foto: Reinier Smabers.

- Ziekenhuis de Weezenlanden; in de nieuwe wijk komt ruimte voor nesten,
- Lindestraat 88; de verhuurder maakt zelf nestkasten na een renovatie.

Deze successen komen natuurlijk niet vanzelf. Jan van Dijk, Henk Mellema en Evert Ruiter overleggen in het Natuurplatform Zwolle met de gemeente. Particuliere eigenaren en verhuurders dienen nog steeds door onszelf te worden aangesproken. We hopen dat er in de toekomst een betere controle op de bouwvergunningen komt vanuit de gemeente, de bouwbedrijven en opdrachtgevers zelf.

Dankwoord

Ronald Boerkamp voor alle informatie, een aantal anonieme bewoners van Assendorp en de Stichting Avifauna Zwolle en Gerrit Gerritsen voor zijn reacties op het concept.

Literatuur

- Daalder, Remco. 2014. De Gierzwaluw. Uitgeverij Atlas Contact.
- Kolk, Han van der Et Nanne Nauta. 1980. De Gierzwaluw in Zwolle in 1980. De Tureluur 1: 21-22.
- Kolk, Han van der. 1981. Gierzwaluw en Huiszwaluw telling in Zwolle 1981. 1981. De Tureluur 2:14-17.
- Kolk, Han van der. 1982. Derde Zwolse Gierzwaluw telling. De Tureluur 3:40-45.
- Kolk, Han van der. 1983. Vliegbewegingen (1983) en fenologie (1973 t/m 1983) van de Gierzwaluw in Zwolle. De Tureluur 3:50-60.
- Kolk, Han van der. 1984. Vliegbewegingen van de Gierzwaluw in Zwolle in 1984 in vergelijking met die in 1983. De Tureluur 4:26-31.
- Kolk, Han van der. 1989. De Gierzwaluw in Zwolle. Het vogeljaar, vol 37 (1989) nr.5 p. 218-227.
- Keijl G.O. 2004. Gierzwaluwen in Amsterdam maar hoeveel? Limosa 77: 121-130.
- Hein Verkade, Jan Jacobs, Annelies Marijnis Et Ineke van Dijk, 20 jaar Gierzwaluwen inventariseren in Noordwijk